

Samenvatting LOWI-advies 2015-09

Naar aanleiding van een klacht over het proefschrift van Verzoeker is het Bestuur tot de conclusie gekomen dat het proefschrift is gebaseerd op werk van Klager: er is sprake van plagiaat, zij het niet in de meest ernstige vorm. De wijze waarop Verzoeker naar het werk van Klager heeft verwezen, is onvoldoende. Hoewel erkenning van auteurschap binnen het vakgebied wellicht een wat minder belangrijke rol speelt, en begeleiders noch leescommissie het plagiaat destijds hebben opgemerkt ligt de verantwoordelijkheid bij Verzoeker. De voorgenomen sanctie luidt samengevat dat Verzoeker gedurende vijf jaar bij elke verwijzing naar de promotie melding maakt van het plagiaat, dat bij digitale overzichten van promoties wordt vermeld dat een klacht over plagiaat in het proefschrift gegrond is verklaard en dat Verzoeker Klager schriftelijk excuses aanbiedt.

Het LOWI heeft onder meer het volgende overwogen.

Het gaat om een zwaarwegende kwalificatie en een zware sanctie. Vooral de verplichting om op straffe van intrekking van de titel gedurende vijf jaar bij elke verwijzing naar de promotie melding te maken van plagiaat, is bestraffend te noemen. Aan de feitenvaststelling, motivering en onderbouwing van een dergelijk besluit worden hoge eisen gesteld en de bewijslast ligt primair bij het Bestuur. Op welke wijze hieraan kan worden voldaan, hangt af van de specifieke omstandigheden en kan per casus anders zijn. Hier is van belang dat het handelen niet bestaat uit de meest evidente vorm van plagiaat: het zonder bronvermelding (bijna) letterlijk overschrijven van (grote) delen van teksten van een ander. Verzoeker heeft, kort gezegd, (delen) van ideeën bewerkt die al dan niet uit het publieke domein dan wel uit werk van Klager afkomstig zijn en heeft daarbij (zeer) gebrekkig verwezen naar Klager. Om te beoordelen of dit plagiaat oplevert of ander laakbaar gedrag is specifieke deskundigheid nodig.

Het Bestuur heeft deskundige 1 ingeschakeld en heeft aan de begeleiders van Verzoeker gevraagd om bij te dragen aan de beoordeling van de klacht. Er is geen ander onderzoek verricht naar de juistheid van de (niet-onderbouwde) beschuldigingen. Deskundige 1 heeft geconcludeerd dat het proefschrift in wezen is gebaseerd op het werk van Klager. Deze conclusie is voorzien van een marginale motivering en onderbouwing en is dus niet toetsbaar. Verzoeker heeft uitgebreid verweer gevoerd en daarbij onder meer uiteengezet dat het rapport van deskundige 1 fouten bevat. Deze heeft kort gereageerd en verder benadrukt dat hem is gevraagd om een opinie over de potentiële validiteit van de beschuldigingen, dat hij in de veronderstelling was dat een meer diepgaande analyse door experts zou volgen en dat hij niet heeft geclaimd een expert te zijn op het specifieke vakgebied.

Het LOWI heeft geoordeeld dat bij deze stand van zaken het rapport van deskundige 1 niet kan dienen als voldoende onderbouwing van het oordeel dat Verzoeker plagiaat heeft gepleegd en dat er voldoende aanleiding was voor het Bestuur om alsnog een grondige analyse te laten uitvoeren. Ook de reacties van de begeleiders kunnen naar het oordeel van het LOWI niet dienen als een op zichzelf staande voldoende onderbouwing van de kwalificatie van plagiaat. Deze reacties kunnen niet worden beschouwd als adviezen van onafhankelijke en onpartijdige derden. Verder zijn de eerste reacties van de begeleiders gevraagd en gegeven zonder dat Verzoeker was ingelicht over de klacht, zodat het weerwoord van Verzoeker nog niet beschikbaar was.

Dit betekent dat er onvoldoende onderbouwing was voor het oordeel dat Verzoeker ernstig wetenschappelijk wangedrag in de vorm van plagiaat heeft gepleegd. In zoverre is het verzoek dan ook gegrond. Wel is er voldoende handvat voor het oordeel dat Verzoeker in strijd met de wetenschappelijke integriteit heeft gehandeld.

De deskundigenadviezen die door het LOWI zijn gevraagd, zijn voorzien van een meer uitgebreide onderbouwing waaruit inzichtelijk wordt hoe de deskundigen tot hun (uiteenlopende) conclusie zijn gekomen. Kort samengevat heeft deskundige 2 het handelen van Verzoeker aanmerkelijk meer laakbaar geacht dan deskundige 3. Deskundige 3 is met zijn uitvoerig gemotiveerde beoordeling dichterbij het desbetreffende vakgebied gebleven dan deskundige 2 en is beduidend milder. Additioneel zijn de steunbetuigingen van wetenschappers 1, 2 en 3 van belang, hoewel hieraan niet hetzelfde gewicht kan worden toegekend als aan een deskundigenadvies. De steunbetuigingen bieden geen handvat voor de kwalificatie van het handelen van Verzoeker, maar geven wel informatie over wat in het vakgebied gebruikelijk is bij het verwijzen naar andermans werk.

Eerder overwoog het LOWI dat voor een geval waarin plagiaat niet evident blijkt uit de aard en omvang van de overgenomen teksten, de grens tussen plagiaat en (verwijtbaar) onzorgvuldig handelen (zie ook LOWI-advies 2014-10 en 2015-2) moet worden bepaald aan de hand van de concrete omstandigheden van het specifieke geval. Dan kan ook de context waarbinnen het handelen heeft plaatsgevonden van belang zijn. Het LOWI acht in het bijzonder de volgende omstandigheden relevant.

Gebleken is dat het in het desbetreffende vakgebied vaker voorkomt dat minder zorgvuldig wordt omgegaan met het erkennen van auteurschap. Het LOWI stelt voorop dat, zoals artikel 1.4 van de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening bepaalt, auteurschap dient te worden erkend. Deze regel dient in alle wetenschapsgebieden onverkort te worden nageleefd en het is kwalijk wanneer dit niet of onvoldoende gebeurt. Desondanks spelen de door betrokkenen beschreven praktijken van indirecte verwijzingen en gebrekkige erkenning van auteurschap bij de beoordeling van deze zaak wel een rol. Artikel 1.4 van Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening bepaalt immers bij dat het erkennen van auteurschap de “in het vakgebied gebruikelijke regels” in acht worden genomen. Uiteraard mag daaruit niet worden afgeleid dat slechte gewoontes kunnen worden overgenomen, maar wel wordt tot uitdrukking gebracht dat de wijze van bronvermelding per vakgebied kan verschillen. Nu geconstateerd moet worden dat in dit vakgebied vaker slordig wordt omgegaan met bronvermelding, zal hieraan enige betekenis moeten worden toegekend bij de kwalificatie van het handelen van Verzoeker.

Gegeven hetgeen hierboven over het onderzoekklimaat in het betreffende vakgebied is overwogen, had het op de weg van de begeleiders gelegen om voldoende aandacht te besteden aan de (destijds nog ongeschreven) regels over behoorlijke bronvermelding, ook omdat Verzoeker een onervaren wetenschapper was en niet hier te lande was opgeleid. Er is echter niet gebleken dat dit is gebeurd.

Dit laat overigens onverlet dat Verzoeker primair verantwoordelijk was. Reeds uit de omstandigheid dat Verzoeker eerder wél (zij het gebrekkig) had verwezen naar het werk van Klager, blijkt dat Verzoeker zich ervan bewust was dat auteurschap behoort te worden erkend. Dat dit in het proefschrift onvoldoende is gebeurd, valt Verzoeker aan te rekenen. Voor de zwaarwegende kwalificatie van plagiaat

is echter onvoldoende inhoudelijke onderbouwing voorhanden en staan de genoemde bijzondere omstandigheden in de weg.

Zoals ook in eerdere adviezen is overwogen (zie LOWI-advies 2014-02) kan in een geval waarin de kwalificatie plagiaat te vergaand wordt geacht, toch worden geoordeeld dat de wetenschappelijke integriteit is geschonden door verwijtbaar onzorgvuldig handelen. Daarvan is hier sprake. Het staat vast dat Verzoeker rechtstreeks had moeten verwijzen naar de paper van Klager en dat Verzoeker dit heeft nagelaten. Verzoeker heeft op meerdere plaatsen in het proefschrift verzuimd om een behoorlijke bronverwijzing op te nemen. Dit is onzorgvuldig. Nu Verzoeker in het proefschrift herhaald onzorgvuldig heeft gehandeld, heeft Verzoeker daarmee ook verwijtbaar onzorgvuldig gehandeld en daarmee de wetenschappelijke integriteit geschonden. Dat betekent dat een sanctie op zijn plaats is. Er is wel aanleiding voor een andersoortige sanctie dan de voorgenomen sanctie.

Het LOWI is van oordeel dat het verzoek gegrond is, voor zover het is gericht tegen het oordeel dat Verzoeker plagiaat heeft gepleegd en voor zover het is gericht tegen de zwaarte van de voorgenomen sanctie. Het LOWI heeft het Bestuur geadviseerd om het besluit te herzien en in het definitieve besluit te komen tot het oordeel dat Verzoeker de wetenschappelijke integriteit heeft geschonden door verwijtbaar onzorgvuldig te handelen. Het LOWI heeft overwogen dat een passende sanctie zou kunnen zijn dat Verzoeker het proefschrift, zoals dat is gepubliceerd op de website van de universiteit, van een deugdelijke bronvermelding moet voorzien waarmee het auteurschap van Klager wordt erkend, dat Verzoeker moet vermelden dat dit is geschied naar aanleiding van een procedure waarin het LOWI heeft geoordeeld dat Verzoeker verwijtbaar onzorgvuldig heeft gehandeld en dat Verzoeker Klager schriftelijk excuses moet aanbieden voor de ondeugdelijke bronvermelding en verwijzen naar het aangepaste proefschrift.

Het Bestuur heeft op 8 september 2015 een definitief besluit genomen in overeenstemming met het advies van het LOWI.